

ناودان

شماره ۳

عکاسی صنعتی، ابزارها و رویکردها

نشریه داخلی انجمن عکاسان صنعتی تبلیغاتی و معماری

زمستان ۱۴۰۳

شماره ۳

خوبای سیاست گذاری

مهدی فلاخونی نژاد، سید سام غضنفری، روزبه ملکی، سروش کیایی

سردیس

مهدی فلاخونی نژاد

سرچاله

فرهود جلی

هیئت تحریریه

دکتر محمد خدادادی مترجم زاده، مجتبی آقایی سرپرزه، علی نجات بخش اصفهانی ، روزبه ملکی، سید سام غضنفری، ساسان پناهی و جید، غزل امین نیا، سروش کیایی ، مهدی فلاخونی

ویراستار

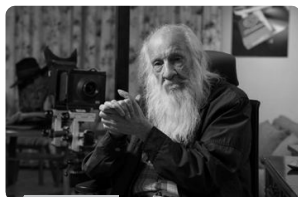
الناز عمادین

طراح گرافیک

تارا غلامیانی

فهرست مطالب

- ۱..... سخن سردبیر
- ۳..... سرمقاله
- ۸..... ابزار شناسی
- ۱۱..... پرونده ویژه
- ۱۵..... راهنمای عملی
- ۱۸..... مصاحبه تخصصی
- ۲۷..... آموزش ویرایش
- ۳۱..... مطالعه موردی
- ۳۸..... گزارش ویژه
- ۴۳..... نگاهی به تاریخ

عکس از امید پورآذر

یادنامه‌ای برای علی رئیس شقایق

مرگ همیشه ناگهان از راه می‌رسد، حتی اگر انتظارش را داشته باشیم، اما بعضی رفتن‌ها فقط یک خداحافظی نیستند؛ بلکه شکافی در دل یک جامعه، یک حرفه و یک خاطره جمعی ایجاد می‌کنند. علی رئیس شقایق یکی از آن چهره‌هایی بود که رد پایش در عکاسی، در گفتگوها و در مسیر حرفه‌ای بسیاری از ما باقی خواهد ماند.

او فقط یک نام در میان عکاسان نبود، بلکه بخشی از هویت این حرفه به شمار می‌رفت. خاطراتش با دوربین، نگاهش به قاب‌ها و تحلیل‌هایش از نور و ترکیب‌بندی، فراتر از یک تکنیک ساده بود؛ او با عکاسی زندگی می‌کرد و زندگی را در عکاسی می‌دید.

در بنبوحه آماده‌سازی شماره جدید ناودان بودیم که خبر تلخ رفتنش را شنیدیم. گویی یکی از ستون‌های این حرفه فرو ریخت. سخت است که بخواهیم مجله‌ای را منتشر کنیم که در آن جای او خالی باشد. شاید بهترین راه برای زنده نگه داشتن نامش، ادامه دادن همان راهی باشد که او سال‌ها برای آن تلاش کرد: تعهد به تصویر، به مستند کردن، به نگاه دقیق و به روایت حقیقت برای تمام کسانی که علی رئیس شقایق را از نزدیک می‌شناختند، خاطرات و تأثیرات او هرگز محو نخواهد شد. یادش را در همین قاب‌های باقی‌مانده، در کلمات و در دل‌هایی که با او و کنار او زیسته‌اند، زنده نگه می‌داریم.

اهمیت بیشتری پیدا میکند چون خروج مکرر از شرح درسهای تبیین شده در این شیوه غیرقابل اجتناب خواهد بود

در مورد انجمن‌ها، چه نظری دارید؟

من در مورد تمام انجمن‌ها نمی‌توانم نظر بدهم، اما در مورد انجمن عکاسان صنعتی، تبلیغاتی و معماری، از سال ۸۲ در دفتر آقای مجتبی آقایی که مدیرکل تبلیغات وزارت ارشاد بودند، تلاش کردیم که انجمنی راه‌اندازی کنیم. اولین نمایشگاه را دوسال بعد در فرهنگسرای نیاوران برگزار شد و مجمع عمومی در سالن آتشی تاثر فرهنگسرا تشکیل شد. من سالها در آن انجمن فعالیت مستمر داشتم من اما بعد با کمال شگفتی متوجه شدیم که کار ثبت انجمن مذکور توسط افراد مسئول نهایی نشده و خلاصه همه چیز داشت به باد می رفت که به همت اعضا در قالب جدیدی مجدداً انجمن شکل گرفت. این انجمن بسیار فعال است و پتانسیل زیادی دارد. این رشته از عکاسی بسیار به پول نزدیک است و می‌شود کارهای زیادی در آن انجام داد. به نظر من شرایط عضوگیری باید حرفه ای تر شود. باید نمونه کارهای متقاضیان در قالب چند پروژه ارائه شود نه به صورت چندتا تک عکس. این انجمن‌ها می‌توانند مرجع مهمی باشند

چقدر عکاسی صنعتی تبلیغاتی در نگاه مردم تاثیرگذار بوده است؟

بسیار تاثیرگذار بوده. عکاسی صنعتی و تبلیغاتی یکی از پرنیزاترین شاخه‌های عکاسی است. عکس‌های این ژانر از بسته بندی پنیر صبحانه گرفته تا تبلیغات شهری و ویلیوردها، شبکه‌های اجتماعی و ... همه جا هست و به شدت بر سلیقه بصری مردم تاثیر گذاشته اند. با این حال، برخی‌ها هنوز این شاخه عکاسی را فاقد اندیشه می‌دانند که قطعا از سر ناآگاهی آنها نسبت به فرایند ایجاد و مصرف این تصاویر است. علت این نا آگاهی کمبود تئوری هست. محتواهای تولید شده در مورد عکاسی تبلیغاتی، صنعتی و معماری بیشتر بر مباحث فنی متمرکز هستند و از ما چهره ای نکنسن را به تصویر می کشند در حالیکه وقتی عکسی اثر گذاری اجتماعی دارد نمی تواند فاقد زیربنای اندیشه محور باشد

نکته پایانی؟

«یکی از کارهایی که به نظرم انجمن باید به‌طور جدی انجام دهد، آموزش کار با هوش مصنوعی برای اعضایش است. در غیر این صورت، ممکن است دیگر عضوی برای انجمن باقی نماند. هر کسی که می‌خواهد در فضای کاری خود دوام بیاورد، باید با این موضوع آشنا باشد

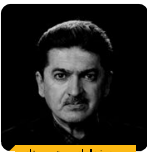
کتابش ویژه

دریابری موریس برومفیلد (۲۰۱۰-۱۹۱۶)^۱ عکاس صنعتی میانه‌ی قرن بیستم انگلستان

محمد خدادادی مترجم‌زاده^۲

با ارجاع به منابع متفاوت و متنوع، عکاسی صنعتی تعاریف مختلفی دارد، اما می‌توان وجوه مشترک این تعاریف را جملگی برای معنی و کارکرد و ارزش‌های این بخش مهم از عکاسی در نظر گرفت. این نوع از عکاسی نقش مهمی در ثبت فرایند شکل گیری و تولید محصولات انسان‌ساخت و سایر فعالیت‌های مرتبط دارد و می‌تواند علاوه بر ویژگی تبلیغاتی- استنادی برای استفاده در زمان حال و آینده، اذهان عمومی را آگاه و تهییج کند .

در طول تاریخ (تقریباً دویست ساله‌ی) عکاسی، عمل عکاسی از مکان‌های صنعتی شامل کارخانه‌ها و کارگاه‌ها و صنعتگران و روند تولید محصول و خود محصول در فضای تولید شده می‌توانسته عکاسی صنعتی یا گزارش تصویری از صنعت معنی شده باشد. در تاریخ دویست ساله عکاسان متعددی به این کار اشتغال ورزیده‌اند، هرچند برخی از آنان مانند لوئیس هاین^۳ عکاسی صنعتی را با معظلات اجتماعی و انسانی جامعه پیوند زد، و پرند و هیلا پتخر^۴، سازه‌های صنعتی را با مقاصد گونه‌نگاری از متروکه‌ها و تولید بایگانی برای آیندگان، عکاسی کردند. هدف آنان موضوعی ورای تبلیغ و معرفی فرایند تولید و محصولات انسان‌ساخت بود. اما عکاسان دیگری نیز بودند و هستند که براساس نیازهای زمانه و جامعه‌ی خود به عکاسی پرداخته‌اند. آنان معمولاً کمتر از عکاسان سایر حوزه‌ها مورد توجه مورخان و جامعه‌ی هنری عکاسی قرار گرفته‌اند. نام‌های بسیاری از آنان در کتاب‌های تاریخی و سبک‌شناسی عکاسی وجود ندارد. به نظر می‌رسد عکاسی صنعتی به شکل حرفه‌ای خود، هنر یا زیرشاخه‌ی عکاسی به‌مثابه‌ی هنر قرار نمی‌گیرد. با این وصف و به‌رغم کمتر شناخته‌شدن (کمتر دیده شدن آثار)

محمد خدادادی مترجم‌زاده

آنان در جامعه‌ی ایرانی^۵ و حنا جوامع غربی، از تاثیر و اثرکرد عکس‌های آنان در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی و تهیه سند از چگونگی و روند پیشرفت جوامع صنعتی در کشورهای مختلف نمی‌توان به راحتی چشم پوشید. در میان عکاسان صنعتی، شاید موریس بلومفیلد یکی از ناآشناترین عکاسان باشد^۶. اما شرح حال و روش کاری او می‌تواند سرگذشت عکاسان صنعتی دیگر در سال‌های میانی قرن بیستم را روایت و نمایندگی کند.

برخی از تماشایی‌ترین عکس‌های صنعتی قرن بیستم را موریس بلومفیلد خلق کرد. آثار او از ظهور بریتانیای صنعتی پس از جنگ در دهه ۱۹۵۰ را تا زوال بخش عمده‌ای از صنعتی‌شدگی را در اوایل دهه ۱۹۸۰ در بر می‌گیرد. او در اغلب عکس‌های خود، از کارخانه‌های کشتی‌سازی تا کاغذسازی، خودروسازی و تولید منسوجات، بر کیفیت‌های والا و دراماتیک، حنا فراوانی در تصاویرش اصرار می‌ورزید

موریس برومفیلد در ۲ فوریه ۱۹۱۶ در یک خانواده کارگری در روستای کوچکی حوالی منطقه‌ی دربی^۷، در شرق انگلستان متولد شد. پدرش در طول جنگ جهانی اول درکارخانه مهمات سازی به کار پرداخت و سپس به کار نقاشی روی مواد صنعتی روی آورد. برومفیلد سال‌ها بعد (۲۰۰۱) اذعان کرد: «آرامش استودیوی پدرم بعداً با حضور ماشین‌های پر سر و صدا همراه شد و این تاثیر قابل توجهی در مسیر عکاسی صنعتی من به جا گذاشت.»

او ۱۵ سالگی در کمپاش رولزرویس^۸ به‌عنوان تراشکار مشغول به‌کار شد و در لحظات فراغت خود، یادداشت‌ها و طرح‌هایی از شخصیت‌های کاری و محیط کارخانه در رولزرویس می‌گرفت. این تجربه‌ی ارزشمندی برای ترسیم مسیر عکاسی بلومفیلد در آینده به حساب می‌آمد. او عصرها و در طول تعطیلات سالیانه،

در دانشکده هنر شهر دربی درس طراحی خواند و طرح های خود از کارخانه را به آن جا می برد و آنها را به صورت عکس و طرح ارائه می کرد. بلومفیلد با نمره ی عالی فارغ التحصیل شد و در مسابقه بسته بندی محصولات برنده شد. او پس از ترک کمپانی رولزرویس، سال ۱۹۳۵ به عنوان طراح گرافیک در یک مؤسسه استخدام شد. تجربه ی جنگ دوم جهانی در ۲۲ سالگی برای بلومفیلد بسیار سخت و آموزنده بود، اما او را برای کار در شرایط سخت آبدیده تر کرد.

برومفیلد در سال ۱۹۴۷ به لندن بازگشت تا به عنوان یک نقاش هنرهای زیبا مشغول به کار شود. اما شروع کار او به عنوان عکاسی صنعتی تقریباً تصادفی بود. زمانی که تعدادی از عکس های هنرمند از مناظر و معماری اروپا از طریق تبلیغات تجاری منتشر شد، مورد توجه کمپانی صنایع شیمیایی آی بی آی^{۱۱} قرار گرفت ، به این ترتیب راه او به عکاسی از کارخانه ها باز شد.

تصویر (۱)، عکاسی از کارخانه ای در انگلستان، حدود سال های ۱۹۵۱ توسط پسرش نیک^{۱۱}

در سال های پس از جنگ دوم جهانی، سیاست انگلستان در مسیر رونق چشمگیر صنعتی قرار گرفت و کار عکاسانی چون برومفیلد و والتر نورنبرگر^{۱۱} سکه شد. عکاسی مرسوم صنعتی آن دوران، عموماً نماها را به شکل معمولی و طبیعی و حتی به هم ریخته، مستند می کردند. اما برومفیلد این روش را

نمی پسندید و نگاه و دوربین خود را بر بیان رمانتیک و شاعرانه و با حضور انسان در فضای صنعتی متمرکز کرد. صاحبان صنایع نیز از این نوآوری خوشنود بودند چرا که عکس های او تحرک و پیشرفت صنعتی را در بطن خود آشکار می کرد. زمین کارخانه در عکس های او مبدل به صحنه ی نمایشی با حضور انسان و ماشین شد. برومفیلد بعدها گفت: «رویکرد من به عکاسی صنعتی با شکل رایج آن دوران متفاوت بود. صاحبان صنایع و مدیران تبلیغاتی عادت داشتند یک عکاس بیاورند و به او بگویند کجا بایستد و از چه چیزی عکس بگیرد. ... اما من با آن مخالف بودم. تمرکز من روی عکاسی از فواصل نزدیک از کارگران (متخصصین) همراه با محصولات تولید شده ی آن ها بود. آن زمان این روش کار بحث برانگیز بود.»

تصویر (۲) بازیابی لامپ مهتابی کمپانی فیلیپس^{۱۲}، ایندهوون^{۱۳} ۱۹۵۸

در تصویر (۲)، بلومفیلد، مردی را در حال آزمایش لوله های فلورسنت^{۱۲} کارخانه فیلیپس ایندهوون در سال ۱۹۵۸ نشان می دهد. نور بی نقص است، عکس از پایین گرفته شده است. درخشش لامپ های فلورسنت و سفیدی روپوش متخصص در برابر پس زمینه سیاه خودنمایی می کند. برومفیلد برای نورپردازی چشمگیرتر، اغلب در شب عکس می گرفت. لامپ ها در تصویر همانند مجسمه به نظر می رسند و تخصص به دقت به لامپ می نگرد، گویی چشم اندازی از آینده را در دست دارد.

تصویر (۳)، تهیه رُل نایلون از انیاف نایلون، کارخانه ی اسپینر^{۱۴} در انگلستان، ۱۹۶۴

عکس بلومفیلد (تصویر۳) از زن در کارخانه ی نایلون سازی بسیار گویا است. بلومفیلد دوربین را در مقابل بافنده قرار می دهد که یک نوار نایلونی را آماده می کند. زن لباس سفیدی به تن دارد که نیمه پایینی آن با پیش بند آغشته به روغن پوشیده شده است. او روی ماشین بافندگی خم شده و انتهای رول نایلون را با دست هایش گرفته است، روسری قرمز برافش به سر دارد و کفش های پاشنه بلندی به پا. آیا این لباس روزانه و کاری او بود، یا برای عکاسی این چنین لباس پوشیده است؟ آیا این عکس توسط عکاس این گردانی شده بود؟ هرچند می توان توجه عکاس به جزئیات را دریافت، چنا گفته می شود بلومفیلد در حین کار، کفش های کارگران را رنگ می کرد تا تصویری چشم گیرتر ایجاد کند. نایلون روشن است و با پیش بند و روسری خود در برابر تاریکی کف کارخانه خودنمایی می کند. رفتار حماسی و رمانتیک عکاسانه با نیروی کار و کارخانه، با سیاست رونق اقتصادی و صنعتی آن روزهای انگلستان همسو است. فعالیت او به ویژه در دهه های میانی قرن بیستم به دلیل تأکیدش بر حضور رمانتیک انسان، جلوه های بصری نوینی از عکاسی صنعتی در جامعه ی انگلستان پدید آورد

برومفیلد تحت تأثیر زیبایی شناسی جنبش عینیت نوین^{۱۵} آلمان بود که در سال های ۱۹۲۰ پدید آمد. او برای کارهایش از نورپردازی دراماتیک و زوایای نامتعارف دوربین استفاده می کرد. شاید خلاقیت اصلی او را بتوان در استفاده ی زیباشناسانه از

عکاسی رنگی (پدیده ی نوظهور آن دوران) در عکاسی صنعتی مشاهده کرد. بلومفیلد از نزدیک با صنایع شیمیایی امپریال^{۱۶} و کمپانی کاغذ عکاسی ایلفورد^{۱۷} در مسیر آزمایش فرآیندهای رنگی نوظهور همکاری کرد

تصویر (۴) مونتاژ آزمایش سیستم چرخشی ژنرال الکتریک، کمپانی استفار^{۱۸} انگلستان، ۱۹۶۰

بلومفیلد بسیاری از صنایع در حال شکوفایی دهه های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ را به تصویر کشید. عکس های او در بسیاری از مجله ها و روزنامه های آن دوران چاپ می شد. هرچند در سال های دهه ی ۱۹۸۰ با افول مراکز صنعتی بزرگ و قدیمی، عکس های او از اقبال کمتری برخوردار شدند. اما از اواسط دهه ۱۹۹۰، جامعه ی صنعتی دوباره به عکس های او روی آورد و چند نمایشگاه از آثار هنرمند در سال های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ برگزار شد. سیر پُل اسمیت^{۱۹} مسئول برگزاری نمایشگاه عکس های برومفیلد در کاونت گاردن لندن^{۲۰} سال ۲۰۰۰ : اظهار کرد « عکاسی برومفیلد قلب واقعی دوران پُر رونق اما سخت بریتانیا را به تصویر کشید. قدرت تجسم و خلاقیت او در محیط های کار روزمره و سخت صنعتی، به خودی خود الهام بخش است.» موریس بلومفیلد بایگانی آثار خود بالغ بر ۳۰۰۰ عکس و نگاتیو و کتاب و پریده روزنامه را در سال ۲۰۱۰ به موزه ی ویکتوریا و آلبرت^{۲۱} اهدا کرد. این اقدام اهدایی یک روز قبل از مرگ هنرمند به موزه رسیدند

شاید غریب اما باورکردنی، به نظر می رسد عکاسان صنعتی در هر دوره و سرزمینی، بیش از سایرین می توانند تغییرات، پیشرفت و افول اقتصادی و صنعتی جامعه را در همان زمان وقوع تجربه و ثبت کنند

داریوش کیانی

منابع و مأخذ:

- 1- لانگفورد مایکل، ۱۳۸۶، داستان عکاسی، رضا نبوی، تهران: افکار
- 2- پنجره‌های نقره‌ای (برگزیده آثار عکاسان معاصر ایران)، ۱۳۸۵، تهران: موزه هنرهای معاصر تهران
- 3- <https://www.gavinjowitt.com/blog/what-is-industrial-photography>
- 4- <https://www.mediandesigns.com/why-industrial-photography-is-important>
- 5- <https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/oct/13/maurice-broomfield-obituary>
- 6- <https://www.blind-magazine.com/news/maurice-broomfield-when-things-could-only-get-better>

۱- Maurice Broomfield (۲۰۱۰-۱۹۱۶)

۲- عضو هیأت علمی دانشگاه هنر ایران

3 - Lewis Hine

4 - Bernd & Hilla Becher

۵- برای نمونه می‌توان به کتاب بسیار وزن پنجره‌های نقره‌ای اشاره کرد که در سال ۱۳۸۵ به مناسبت برگزاری نمایشگاهی از آثار ۱۷ عکاس ایرانی در موزه هنرهای معاصر تهران منتشر شد. آثار نمایشگاه در ۸ گروه توزیع شده اند که عکاسی صنعتی در میان گروه‌ها نیست، در حالی که عکاسی معماری و عکاسی تبلیغاتی هر یک در گروهی مجزا تعریف و تفکیک نشده‌اند.

۶- نه به‌طور قطع، اما نگارنده در میان کتاب‌های تاریخی و سینمایی عکاسی ترجمه شده به فارسی، تنها یک مورد اشاره به موریس بلومفیلد را یافت. کتاب: داستان عکاسی، ۱۳۸۶، مایکل لانگفورد، مترجم: رضا نبوی، تهران: نشر افکار، ص ۱۸۰

7 - Derby

8 - Rolls-Royce

9 - ICI

10 - Nick

11 - Walter Numborg

12 - Philips

13 - Eindhoven

14 - Spinners

15 - New Objectivity

16 - ICI

17 - Ilford

18 - Stafford

19 - Sir Paul Smith

20 - London's Covent Garden

21 - V&A Museum